

Az Egészségügyi Tudományos Tanács története

Az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) az Országos Közegészségügyi Tanács jogutódaként jött létre, így története az **Országos Közegészségügyi Tanács** kiegyezés utáni megalakulásával kezdődik. Az ETT története több szakaszra osztható, amelyek természetesen szorosan összefüggenek a magyar történelem különböző sorsfordulóival. A sorozatos név- és feladatváltozások ellenére azonban ezt a történetet egy sajátos kontinuitás is végig kíséri. A kontinuitás lényege a szakmaiság képviselete a mindenkori egészségügyi kormányzat irányában.

Az Országos Közegészségügyi Tanács megalakítása és működése

A XIX. század második felében az ország előtt álló feladatok között egyre sürgetőbbé vált a magyar közegészségügy szervezetének kialakítása. **1863-ban Grósz Lajos** (az 1848-as szabadságharc egykori tisztje, később nemességet kapva **Csatáry Lajos**, egy több generációs orvos család sarja, amelybe később többek között Grósz Emil is tartozott) Bihar megye főorvosaként „A magyar orvosok és természetvizsgálók” IX. pesti nagygyűlésén fogalmazta meg egy erre hivatott testület létrehozásának igényét. **1868-ban** jött létre az a **Belügyminiszter által vezetett** szakbizottság, amelynek tagjai a kor vezető szaktekintélyei közül többek között **Balassa János, Jendrassik Jenő, Korányi Frigyes, Markusovszky Lajos**. Ők készítették elő az **Országos Közegészségügyi Tanács** megalapítását. „Emlékirat” címet viselő tervezetben fogalmazták meg „a közegészségügy és orvosi ügy rendezése tárgyában” hogy a „... feladatokat egy **független, tudományos szakértő testületre** kell ruházni, melyben minden a közegészségi, és államorvostanra vonatkozó tudomány, név szerint az orvosi és természettudományok szakértő jeles egyének által legyenek képviselve, **melynek tagjai nem állandó hivatalnokok**”. A feladatkör azóta sokat változott, de a független, tudományos, szakértői testület, amelyben nem hivatalnokok vesznek részt, máig az ETT működtetésének alapkonceptiója. **1868-ban Ferencz József** nevezte ki az **Országos Közegészségügyi Tanács** tagjait: **elnök: Balassa János, alelnök: Kovács Sebestyén Endre, jegyző: Csatáry Lajos, rendes tagok: Jendrassik Jenő, Kajdacy István, Korányi Frigyes, Lumniczer Sándor, Moskovicz Mór, Rupp János, Than Károly, Tormay Károly, Wagner János, képviseleti tagok: Hollán Adolf, Reitter Ferenc, Hanák Vilmos, Markusovszky Lajos**. Rajtuk kívül 27 személy rendkívüli tag lett; és a rendelet lehetővé tette esetenkénti szakértők behívását is.

Ha a mai ETT-t és az akkori testületet összevetjük a nyilvánvalóan jelentős különbségek mellett meglepő azonosságokat találhatunk. Mindkét testület **a kormányzat és a szakma közötti intézményesített kapcsolat** biztosítását szolgálja. Az Emlékirat az Országos Közegészségügyi Tanács feladatát az alábbiakban fogalmazta meg: *"Szükséges, hogy a kormány, mely ezen törvények indítványozására első helyen hivatva van, és mely azok kivitele felett őrködik, oly egyénekből álló testülettel rendelkezzhessék, mely megkívántató tudományok és tapasztalatok színvonalán állván, képes legyen a kormányt feladatában tanácsával segíteni, mely tehát nemcsak egyes előforduló esetekben adjon szakértő véleményt, hanem a közegészség, az orvosi rendészet és orvosi törvényszéki eljárásra nézve a törvényjavaslatokat is elkészítse, s ezek alapján a szükséges utasításokat kidolgozza, vagy felülvéleményezze általában azon legyen, hogy mindaz, amit a tudomány a fenn nevezett célokra nézve **hasznosat felfedez, a közjó érdekében hasznosíttassék.**"*

A testület tehát tanácsadó és kezdeményezési joggal felruházott, tudományos alapokon álló grémium volt, mely a magyar egészségügy szakmai és jogi rendszerének kialakítását

tekintette alapfeladatának. Ez a 1876. XIV. törvény megalkotásával valósult meg, amely nemzetközi viszonylatban is jelentős jogszabály volt, és amihez az Országos Közegészségügyi Tanács jelentősen hozzájárult. A törvény egyértelműen az állam feladatává tette az ország egészségügyi helyzetének ellenőrzését, a szükséges egészségügyi intézkedések megtételét. A Tanács szervezeti felépítését, tisztségviselőinek megbízását, kinevezését törvényben szabályozták. Ennek 169. §-a kimondja: "*A közegészségügynek tudományos tárgyalása céljából egy véleményező és indítványozó testület állíttassék fel, melyen minden ez irányban jelentékeny szakma képviselve legyen. E testület címe **Országos Közegészségügyi Tanács. A testület tagjai nem tisztviselők, a közegészségügyi ügyekre nézve véleményt adnak, de a közigazgatási ügyek elintézésére végrehajtására hivatva nincsenek.***" Ez pontosan az a mai logika, mely szerint a tanácsadói és köztisztviselői funkciók egymástól elváltak. A 170. § a Tanács feladatait sorolta fel: "*Véleményezés a kormány által hozzáintéztett tárgyakban: a közegészség emelésére, fertőző, átörökölhető és járványos kórok meggátlására és általában az orvosi, állatgyógyászati, gyógyszerészeti, fürdőszeti és orvostörvényszéki ügy javítására, illetőleg rendezésére vonatkozó rendszabályok indítványozása; felülvéleményezés a hozzáutasított orvostörvényszéki esetekben; véleményezés orvosi műhibák felett; véleményezés a kormány által állami közgyógyintézeteknél alkalmazott orvosi személyek iránt; a gyógyszerkönyv és árszabály szerkesztése". A Tanácsban a kor legkiválóbb orvosainak sora vállalt munkát és tisztséget. **Balassa János**, az első elnök 1868 decemberében elhunyt. Utódai az elnöki székben: **Kovács Sebestyén Endre 1869-1878, Rupp N. János 1879-1880, Lumniczer Sándor 1881-1892, Korányi Frigyes 1893-1897, Müller Kálmán 1898-1926, Tauffer Vilmos, 1927-1930, Korányi Sándor 1931-1935** voltak. A Tanács jegyzői (mai megfelelője a titkár), akik a Tanács munkájában igen fontos szerepet játszottak a következők: **Csatáry (Grosz) Lajos 1868-1890, Tóth Lajos, 1891-1918, Győry Tibor 1919-1936. 1936-ban** a kormányzati átszervezés eredményeként – mivel az egészségügyek intézése a **Belügyminisztériumhoz** tartozott – a Tanács a „**belügyminiszter vélemény nyilvánító szerve**” lett a „közegészségügyi igazgatásban”. Elnöke **Scholz Kornél ny. államtitkár, titkára Bogárszky Béla** lett. Az Elnök korabeli beszéde ma is aktuális: "*... a kormányzat különösen nagy súlyt helyez a szakemberek részéről való tanácskozásnak minél tökéletesebb voltára. Nem éri be az egyes ember véleményével, amely esetleg egyoldalú, vagy elfogult lehet, hanem azt kívánja, hogy a felmerülő kérdéseket a kiemelt szakemberek összessége vitassa meg*". Ebben az időszakban a Tanács munkáját „szaktanácsok” segítették: általános egészségügyi, egészségügyi igazgatási és társadalmi egészségügyi, kórházügyi, gyógyszerészeti és fürdőügyi, egészségkárosodások megállapítása, valamint személyi ügyek szaktanácsait hozták létre.*

Az Egészségügyi Tudományos Tanács megalakulása

A második világháború még nem ért véget, amikor a Nemzeti Bizottság **1945. január 31.-én Egészségügyi Tanács** néven létrehozta az **Országos Közegészségügyi Tanács utódát** és rendeletben bízta meg az **egészségügy újjászervezésével**. Az Egészségügyi Tanács munkájának zömét eleinte a főváros, később az ország többi része egészségügyi hálózatának, intézményeinek újjászervezése jelentette. Tagjai között szerepel **Babics Antal, Gegesi Kiss Pál, Petényi Géza, Weil Emil** neve. A még Debrecenben lévő kormány népjóléti minisztere február 14-én 40.351/1945 sz. rendeletével megerősítette a Tanácsot működésében, amelyre igen sok feladatot ruházott. Többek között a kórházfejlesztési tervek, a kórházak és klinikák orvos létszámának megállapítása, orvosi oklevelek honosítása, a gyógyszerellátás, a lakosság és a kórházak ételmezszerellátása, a növédelem, a tbc. elleni küzdelem stb. jelentek meg feladatkörében. Az akkori közigazgatásban az egészségügy a **Népjóléti Minisztériumhoz**

tartozott. A közigazgatás stabilizációjával a Tanács munkájában az **operatív tevékenységet ismét felváltotta a véleményező, tanácsadó szerep**. Ebben az időszakban a Tanács az orvosi rendtartás, az abortusz szociális indikációinak meghatározása, a házasság előtti kötelező orvosi vizsgálatok kérdése, az orvos-gyógyszerész képzés reformja, az ápolónőképzés témaköreiben nyilvánított véleményt.

Az Egészségügyi Minisztérium létrejötte után **1951.** november 10-én jelent meg a Minisztertanács rendelete, amely kimondta, hogy az **Egészségügyi Minisztérium** szervezete keretében alakuljon meg az **Egészségügyi Tudományos Tanács**. Feladatait a következőkben határozták meg: *„az egészségügyi miniszter felhívására, vagy saját kezdeményezéséből javaslatot tesz többek között az elméleti és gyakorlati orvostudományi munka irányítására, az egészségügyi dolgozók képzésének, továbbképzésének irányelveire, a orvostudományi egyetemi tanári állások és a kutatóintézetek vezető állásainak betöltésére. Állást foglal az új gyógyító eljárások, új diagnosztikai módszerek alkalmazásának kérdésében, a Magyar Tudományos Akadémia illetékes osztályaival közösen gondoskodik az egészségügy tudományos tervének kidolgozásáról.”* A rendelet a Tanács tagjainak számát 20-ban állapította meg: **elnök: Petényi Géza, tagok: Alföldy Zoltán, Babics Antal, Bálint Péter, Dabis László, Doleschall Frigyes, Farádi László, Gömöri Pál, Havas András, Hetényi Géza, Körösi Andor, Molnár Béla, Nyíró Gyula, Radnót Magda, Rauss Károly, Rubányi Pál, Szabó Zoltán, Szodoray Lajos, Törő Imre, Zoltán Imre.** A Tanács titkárává **Alföldy Zoltánt** választották, aki 1973-ig titkárként, majd elnökhelyettesként az ügyvezető elnökség tagjaként egészen 1989. június 1-ig vett részt az ETT munkájában. Petényi Géza után az **elnök Dabis László (1955-1956),** majd **Sós József (1956-1968)** lett.

Ez az a periódus, amikor egyre inkább előtérbe kerültek a Tanács **tudományos feladatai**. Az ETT megalakulásával a tudományos kutatás irányítása megoszlott az MTA és az ETT között. Elsősorban a **klinikai kutatások szervezése** került az utóbbi hatáskörébe. A Tanács foglalkozott egyebek között a cardiovascularis betegek gondozásával, az élve- és halvaszületés kritériumaival, a gyermekgyógyászati gondozási munka kérdéseivel, kezelési irányelvekkel, az elme egészségügyi törvénytervezettel, az egészségügy területén működő pszichológusok helyzetével, az egészségügyi középfokú oktatással, környezetvédelmi kérdésekkel (mint például az ivóvíz vegyszeres kezelése, a talaj vegyi szennyeződése, a levegő tisztasága, az élelmiszerkészítmények minőségi feltételei stb.), a fogamzásgátlás problémakörével, valamint a MOTESZ és tagegyesületei megalakításának kérdéseivel.

A Tanács **1961-ben megalapította a Hógyes Endre** emlékérmét és díjat. Ebben a kitüntetésben **2014-ig** a következők részesültek: **Jancsó Miklós, Sós József, Rauss Károly, Haranghy László, Jeney Endre, Alföldy Zoltán, Petri Gábor, Gömöri Pál, Környei István, Törő Imre, Árvay Sándor, Babics Antal, Huszák István, Rubányi Pál, Lissák Kálmán, Farádi László, Endes Pongrác, Zoltán Imre, Berencsi György, Bálint Péter, Mérei F. Tibor, Szentágothai János, Váczi Lajos, Tariska István, Obál Ferenc, Petrányi Gyula, Flerkó Béla, Gráf Ferenc, Rák Kálmán, Gáti István, Kertai Pál, Berentey György, Muszbek László, Kádár Anna, Vizi E. Szilveszter, Ádány Róza, Szabó Zoltán, Papp Zoltán, Horváth Attila, Bauer Miklós, Naszlady Attila.**

Az Egészségügyi Tudományos Tanács Igazságügyi Bizottsága

Az ETT egyik legfontosabb teendője az **igazságügyi orvosi felülvéleményezések** szakfeladatának ellátása lett, amely 1951-től, a nagy hagyományú **Igazságügyi Orvosi Bizottság** megszűnésétől kezdve vált az ETT feladatává. 1954-ben jelent meg az **egészségügyi miniszter utasítása az ETT Igazságügyi Bizottságról**. *"Az egészségügyi miniszter részére az igazságügyi hatóságok által az egészségügyi miniszterhez állásfoglalás végett megküldött ügyekben a Tanácsnak erre a célra szervezett Igazságügyi Bizottsága saját hatáskörében ad véleményt. Az Igazságügyi Bizottság véleményét a Bizottság elnöke közvetlenül küldi meg az egészségügyi miniszternek. A Bizottság elvi kérdésekben a Tanács állásfoglalását kéri"*. Az Igazságügyi Bizottság megszüntetéséig ez az ETT egyik legfontosabb bizottsága lett. Működéséről rendszeresen beszámolt az Igazságügyi Minisztériumnak is. Az ETT Igazságügyi Bizottság **elnökei: Doleschall Frigyes (1954-1956), Zoltán Imre (1957-1989)** voltak.

A Tanács és bizottságai működése 1969 és 1989 között

Az egészségügyi miniszter **1968-ban** megjelent utasítása az ETT feladatait a következőképp rögzítette: *"A Tanács az egészségüggyel, az orvostudománnyal, a gyógyszerészeti tudománnyal kapcsolatos bármely kérdésben az egészségügyi miniszter véleményező és javaslattevő szerve, és meghatározott esetekben ellátja az egészségügyi miniszter tanácsadó testületének feladatait is."* Az **Egészségügyi Minisztérium korábbi kollégiuma funkcióját az ETT vette át**. Ez volt az egyik oka annak, hogy az ETT létszáma (kb. 80 tagú) megnőtt. Létrejött az **ETT Elnökség: elnök: Miskolczy Dezső, titkár Alföldy Zoltán, tagok: Gömöri Pál, Rubányi Pál, Sós József**. A Tanács részt vett a 1972. évi II. törvény és a végrehajtásáról szóló minisztertanácsi rendelet tervezetének előkészítésében. **1973** novemberében a Tanács **elnöke Farádi László, elnökhelyettese Alföldy Zoltán, titkára Gál György** lett. A Tanács részt vett az úgynevezett **tárcaszintű kutatási főirányok** kialakításában, az országos távlati tudományi kutatási terv első periódusa kutatási eredményeinek értékelésében, majd erről az időszakról a Tudománypolitikai Bizottság elé terjesztett tudományági beszámoló kidolgozásában. Komoly szerepe volt az **1973-ban megjelent orvostudományi és egészségügyi kutatásokról szóló egészségügyi miniszteri utasítás** létrejöttében. Ez volt a későbbi az egészségügyi kutatások rendeleti szabályozásának kezdete. Foglalkozott a Medicina könyvkiadó munkájával, a könyvkiadási irányelvekkel, az onkológiai kutatások helyzetével, a szakorvosi képesítést szabályozó rendelet tervezetével.

Az ETT-t **1976-ban** ismételten átszervezték. Az ETT **elnöke Petrányi Gyula, elnökhelyettese Alföldy Zoltán, titkára Gál György** lett, akik e feladatokat 1989. június 1-ig látták el. Az elnökön és titkáron kívül **Földes József, Gáti István, Marton Tibor és Vizi E. Szilveszter** vettek részt az **ügyvezető elnökségben**. A Tanács szervezetében az **Igazságügyi Bizottság** mellett további bizottságok alakultak. Létrejött a **Kutatásetikai Orvosi Bizottság (elnök: Jávör Tibor)**, a **Gyógyszeralkalmazási Bizottság (elnök: Knoll József)**, az **Oktatási Bizottság (elnök: Forgács Iván)**, az **Orvostechnikai Bizottság (elnök: Csákány György)**, a **Honvédelmi Egészségügyi Szakbizottság (elnök: Hideg János)**, a **Könyv és Folyóirat Bizottság (elnök: Csaba György)**. Bizottsági szinten itt jelenik meg először a **kutatásetikai funkció**.

Az **etikai kérdések szabályozásában** mérföldkő 1964, amikor Helsinkiben elfogadták az Orvosok Világszövetsége (WMA) deklarációját, amelyet először 1975-ben módosítottak.

Azon túl, hogy az ETT megalapította az ETT Kutatásetikai Orvosi Bizottságot (KEOB), kezdeményezte, hogy az öt orvostudományi egyetem a tudományos bizottságai keretében hozzon létre **regionális kutatósetikai bizottságokat**, amelyek intézik a kutatások etikai szempontból történő engedélyezését, a kutatósetikai problémák, kérdések véleményezését. A KEOB működésének tapasztalatait figyelembe véve javasolta ezután az ETT a minisztérium vezetése részére egy rendelet kiadását az orvosbiológiai kutatásokról. Így jött létre **Medve László** egészségügyi minisztersége alatt, - akinek pályafutása az ETT-ben kezdődött és ott is fejeződött be – a **rendelet az orvosbiológiai kutatásokról 11/1987 (VIII.19.)**. A **Helsinki deklaráció a rendelet mellékleteként a magyar joganyag része lett. A Tanács elkészítette a 1987-ben a "Magyar Orvósetikai Kódex" tervzetét**. Ez már olyan fejezeteket tartalmazott, mint az orvos-beteg kapcsolat, az orvosok kapcsolata egymással és az egészségügyi szakdolgozókkal, etikai kérdések a családtervezésben, az abortusz kérdés, a gyógyíthatatlan betegek és haldoklók ellátásának etikai elvei és a paramedicinális eljárásokkal kapcsolatos etikai problémák. Foglalkozott a Tanács az állatvédelemmel, az állatkísérletek szabályozásával és javasolta az elfogadott irányelveknek szaklapokban történő megjelentetését (1983). A szakmai kérdések között például az egészségügyi felsőoktatás, gyógyszerkutatás, transzplantáció (többször a nyolcvanas években), öngyilkosság (1981!!), hazai lakosság sugárterhelése (1984), kábítószer-fogyasztás szerepelt és több más súlyos problémakör. 1988-ban miniszteri rendelet az ETT feladatává tette a magyar állampolgárok külföldi gyógykezelésével kapcsolatos fellebbezések elbírálását.

Az ETT működésében egyre nyomatékosabban jelent meg a tudományos kutatásszervező, irányító tevékenység. Ennek igen lényeges része lett a kutatások finanszírozásának **tárcaszintű tudományos kutatás támogatási pályázati rendszerben** történő megszervezése. Magyarországon rendszeresen **tudományos kutatási pályázatokat először** a nyolcvanas évek elejétől **az Egészségügyi Minisztérium írt ki és azok megszervezését a tárca az ETT-re bízta**. Ebben **Vizi E. Szilveszter** meghatározó szerepet játszott. A **pályázati rendszer** kialakítása, a beadott pályázatok bizottsági véleményeztetése az MTA-val való kooperációban, értékelése, a beszámoló jelentések rendszerének létrehozása az akkori ETT-ben történt. Ezek **teljesen új szemléletet jelentettek az államigazgatásban** és a kutatásszervezésben. **Célprogramok** indultak: Orvosbiológiai diagnosztikus és terápiás készítmények kutatása és előállítás (1981), Az emberi és kísérletes malignus lymphomák korszerű és komplex diagnosztikája (1981, 1986), az Országos Kardiológiai Intézet és az MTA Szociológiai Intézete által folytatott "Az érlemeszesedés szív és érrendszeri betegségek" emberi és társadalmi feltételeinek vizsgálata a preventív kardiológiai stratégia kialakítására" (1984). „*A felsőoktatás és a kutatások között kialakult kapcsolatok jelenlegi helyzetéről az egészségügy területén*" szóló Tudománypolitikai Bizottságnak címzett jelentés tárgyalásánál (1987) az ETT nyomatékosan hangsúlyozta, hogy az **egyetemeken folyó orvos-, fogorvos- és gyógyszerészképzés, illetve továbbképzés mellett a betegellátás érdekében elengedhetetlen a kutatás valamennyi szintjének állami támogatása** és hatékonyságának fejlesztése. Számos más állásfoglalás is készült; például 1988-ban a Tanács "*Az egészségügyi ellátás és az orvostudomány területén jelenleg hazánkban alkalmazott számítógépes szakértői rendszerek, valamint a biometria és biomatematika az orvostudományban*" címmel tárgyalt beadványt.

Az európai jogrendnek megfelelő, nemzeti, etikai bizottságok rendszerének kialakulása az ETT bizottsági rendszerében

1989-ben az ETT a **Szociális és Egészségügyi Minisztérium** nevet viselő tárca mellett működő testület volt. 1989 a rendszerváltás folyamata jegyében telt a magyar közigazgatásban. Az ETT átszervezését minisztériumi utasítás (5/1989.SZEM) formájában szabályozták. Az ETT új elnöke **Medve László (1989-1990)** korábbi miniszter, **alelnökei Antoni Ferenc és Eckhardt Sándor**, **titkára Mandl József (1989-2014)** lett. Az elnökség tagjai az új bizottságok új elnökei **Vizi E. Szilveszter – Tudományos és Kutatásetikai Bizottság (TUKEB), Berentey György – Igazságügyi Bizottság, Pásztor Emil – Szakmai Kollégiumok Elnökeinek Tanácsa, Forgács Iván – Felsőoktatási Bizottság** lettek.

Szervezetileg az **ETT Titkárság** a tárca korábbi Kutatásszervezési Főosztályával összeolvadva két osztályból (kutatásszervezési osztály: **Temesi Alfreda**, szervezési osztály **Háromszéki Ilona**) álló **minisztériumi főosztály** lett, és maradt húsz évig. A főosztály feladatává vált az ETT működtetése mellett az ágazati kutatásszervezés és a bioetikai kérdések államigazgatási képviselője. A főosztályvezetői posztot az ETT-ről szóló ezt követő rendeletek értelmében az ETT titkára töltötte be. Az átszervezés egyik szempontja lett a tudományos közösséggel való közelebbi kapcsolat. Ennek jegyében az ETT titkára főállású egyetemi oktató-kutató volt és csak másodállásban főosztályvezető. **Pásztor Emil** vezetésével alakult új bizottságként a **Szakmai Kollégiumok Elnökeinek Tanácsa**, amelyet valamennyi szakmai kollégiumi elnök alkotott.

Az ETT átszervezésben azonban a legjelentősebb változás a **Tudományos és Kutatásetikai Bizottság (TUKEB)** létrehozása volt **Vizi E. Szilveszter** kezdeményezésére és elnökletével, amely átvette a korábbi Gyógyszeralkalmazási Bizottság és a Kutatásetikai Bizottság feladatkörét. A TUKEB alapító tagjai – **elnök: Vizi E. Szilveszter, tagok: Ádám György, Börzsönyi Mátyás, Böszörményi Nagy György, Csernay László, Damjanovics Sándor, Fenyvesi Tamás, Gáti István, Ihász Mihály, Jávor Tibor, Lapis Károly, Nagy Zsolt, Nyíri Tamás, Oberfrank Ferenc, Petrányi Győző, Schweitzer József, Sólyom László, Sótónyi Péter, Surján László, Szentágothai János, Törő Károly, Varga Ferenc, Veér András** – nemcsak kiemelkedő tudású orvosok voltak. Először kerültek ETT szakmai bizottságba nem orvos, laikus tagok is, meghatározó egyházi személyiségek, mint **Nyíri Tamás római katolikus pap, dékán, vagy Schweitzer József főrabbi**, kiváló jogászok, mint **Sólyom László későbbi államelnök, vagy Törő Károly a Legfelső Bíróság tagja**. Ez a Bizottság lett nemcsak az ország, hanem **a régió első európai értelemben véve is etikai bizottsága**. Nemcsak a leendő államelnök, hanem az 1990-től egészségügyi miniszter, **Surján László** is TUKEB-tag lett 1989-ben. A TUKEB első évtizedében a rendszerváltást, illetve az 1997-es egészségügyi törvény szellemiségét megalapozó állásfoglalásokat alkotott. A legfontosabb állásfoglalásait az ETT könyv formájában megjelentette. Különösen nagy jelentőségű volt a (különböző orvosi beavatkozásokba történő) felvilágosításon alapuló beleegyezés (informed consent) helyes gyakorlatának kialakítására hozott állásfoglalás (1994), amelyet a minisztérium mint követendő ajánlást tette közzé. Feltétlenül megemlítendő a gyermekek jogainak az egészségügyben történő biztosításának kidolgozása is. A tudományos és etikai jellegű állásfoglalásokon kívül irányt mutató szabályozástervezetek születtek többek között a **humán reprodukciós eljárások, a transzplantáció, a szerv- és szövetkivétel szabályozására, továbbá a kutatásokba bevont személyek védelmére** is, vagy az **orvosok lelkiismereti szabadságáról**. A TUKEB irányítása és ellenőrzése mellett működtek és fejlődtek a **regionális kutatásetikai bizottságok**. Ezeknek országosan egységes szervezete és működése jól illeszkedett a TUKEB tevékenységéhez. Az emberi alkalmazásra szánt vizsgálati készítményekkel tervezett kutatások etikai elbírálása kezdetben az OGYI-val együttműködve szintén a TUKEB-hez tartozott. Időközben azonban jelentősen megnőtt a

klinikai farmakológiai vizsgálatok száma, illetve a vizsgálatoknál kötelezően előírt etikai véleményezésből adódó feladatok mennyisége. Ezért új ETT bizottság jött létre, a Klinikai Farmakológiai Etikai Bizottság (KFEB). A III. és IV. fázisú vizsgálatok etikai véleményezését kezdetben ez a bizottság a regionális bizottságokkal megosztva végezte. Később ezen a területen egy koncentrációs folyamat ment végbe. A 90-es évek végére Magyarországon a vizsgálatok száma már meghaladta az évi 200-at. Jelentős előrelépés volt, hogy egységes gyakorlat alakult ki az etikai véleményadásban, és egyre jobban lehetett érvényesíteni a GCP (Good Clinical Practice) előírásait. A bizottság első elnöke **Farsang Csaba** lett, akit később **Papp Gyula** követett a bizottság elnöki székében.

1990-ben Medve Lászlót **Rák Kálmán (1990-2001)** váltotta az **ETT elnök** pozíciójában. **Medve László 2007-ben bekövetkezett haláláig részt vett az ETT Elnökség ülésein és tanácsadóként meghatározóan segítette a Tanács munkáját.** 1991-ben **Besznyák István** lett Szakmai Kollégiumok Elnökei Tanácsának elnöke. 1992-ben **Mikola István** is bekerült az ETT Elnökségébe, majd lett 2001-ben miniszter.

Megnőtt a **Felsőoktatási Bizottság** feladata is, mert a minisztériumon belül egyetlen olyan szervezetként működött, mely a felsőoktatás kérdéseivel foglalkozott. Az orvostudományi egyetemek felügyelete az új felsőoktatási törvény életbelépésével átkerült az Oktatási Minisztériumhoz és a tárcánál megszűnt a Felsőoktatási Főosztály. Az ETT meghatározó szerepet játszott az **1997-es Felsőoktatási törvény** híres 116.§-a megalkotásában, amely máig jelentős teret biztosít az orvosképző egyetemeknek a szakképzés és továbbképzésben.

1997-től ex officio vettek részt az ETT munkájában az egyetemek rektorai, a Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Osztályának elnöke, az országos tisztifőorvos, tiszti főgyógyász, a Kórházszövetség, a Magyar Orvosi Kamara, a Magyar Gyógyszerész Kamara és a MOTESZ elnöke, a Honvédség Egészségügyi Szolgálatának főnöke. Az elnökségi ülések állandó résztvevője lett a MOK és az MTA Orvosi Osztály elnöke.

Az ETT jelentős munkát végzett az új **Egészségügyi Törvény (1997. CLIV.Tv)** kidolgozása során. Ez a törvény megnövelte az ETT feladatát az orvostudományi kutatások és a humánreprodukciós tevékenység területén. Az új **gyógyszertörvény** előírta, hogy klinikai farmakológiai kutatásokat csak az ETT Klinikofarmakológiai Etikai Bizottsága egyetértésével lehet végezni. A megnövekedett feladatok, az orvosbiológiai kutatásokba bevont személyek védelmének előtérbe kerülése, a személyiségi jogok védelmének fokozott biztosítása is szükségessé tették az ETT-ről szóló rendelet módosítását (32/1998 (VI.24.) NM.). Ez biztosította az Eütv.-ben előírt feladatokhoz a szervezési és működési feltételeket.

A rendszerváltás utáni első évtized összegezése képpen ebben az időszakban kerültek az **etikai kérdések az ETT homlokterébe. Az egészségügyi, bioetikai közigazgatás ekkor épült ki, és a protokollok véleményezésének gyakorlata ekkor alakult ki.** A jogalkotási feladatokon túl egyre több a nyilvánosságot foglalkoztató kérdésben (természetgyógyászat, tudományos bizonyítékok nélküli aktuális „csodaszerek” és eljárások stb.) kellett a Tanácsnak az értékrendet képviselnie és konfliktusokat vállalnia gyakran a különböző, nagy befolyású médiumok ellenében.

Az ETT 2001-es átszervezése utáni periódus

2001-ben Mikola István az ETT elnökség tagjaként kapott miniszteri kinevezést. Az ETT a 16/2001. (IV.28) EüM rendelet szerint működött tovább, három éves periódusokra szóló miniszteri kinevezésekkel; elnöke a TUKEB-et korábban vezető **Vizi E. Szilveszter (2001-2002)** lett. Új, a TUKEB és a KFEB után harmadik etikai bizottságként létrejött a **Humán Reprodukciós Bizottság Kosztolányi György** és a mindössze egy évig tevékenykedő

Gyógyszeralkalmazási Bizottság Kerpel Fronius Sándor vezetésével. Az Igazságügyi Bizottság vezetését **Varga Tibor** vette át. Az ETT Elnökség kéthetente üléselő testületté vált. Az ETT kezdeményezése alapján a parlament 2002-ben a **2002. VI. tve-el** ratifikálta **Magyarország csatlakozását az 1997-es Oviedoi Egyezményhez**, amely az európai rendszer alapján pontosan szabályozza az orvosbiológiai kutatások szakmai-etikai engedélyezésének elveit, az etikai bizottságok szerepeit. Ekkor jött létre az az egészségügyi kutatásokat szakmai-etikai szempontból véleményező etikai rendszer, ami jelenleg is működik első fokon államigazgatási szempontból az ETT Titkárság, etikai bizottsági rendszer szempontból az ETT három etikai bizottsága – TUKEB, KFEB és HRB –, másod fokon pedig az ETT Elnökség illetékességével. A **23/2002 és 24/2002 miniszteri rendeletek szabályozták a regionális és helyi kutatásetikai bizottságok rendszerét, és szerepköreit**. E rendeletek szakmai előkészítésében az ETT tevékenyen részt vett.

Az új ETT Elnökség tagja lett **Musztek László, Naszlady Attila, Romics László, Sótonyi Péter, Tulassay Zsolt**, majd később **Papp Gyula**. Ennek az időszaknak a legfontosabb állásfoglalása az **orvosképző egyetemek helyzetéről** készült igen részletes elemzés volt. Miután **Vizi E. Szilvesztert** az **MTA elnökévé** választották az ETT elnöki megbízatásáról lemondott és **Sótonyi Péter (2002-2014) lett az ETT elnöke**.

Ebben az időszakban egyre jelentősebbé vált az etikai bizottságok terhelése. Különösen a **Papp Zoltán** vezetésével működő TUKEB, illetve a **Papp Gyula** később **Fenyvesi Tamás**, majd **Fürst Zsuzsa** elnökletével tevékenykedő KFEB feladatai nőttek meg. Az őssejtkutatások egyre inkább foglalkoztatták a közvéleményt, és különösen a magán, köldökzsínórvér őssejt bankok ügyében született számos ETT-megnyilatkozás. Jelentős viták, konkrét ügyek kísérték a hazai lombikbébi központok tevékenységét és az egész **in vitro** **fertilizáció** szabályozását. Több kérdésben vállalt konfliktusokat az ETT, így például a madár influenza védőoltás kipróbálásának szakmai-etikai engedélyezési procedúrájának kérdéseiben. Megváltoztak a gyógyszervizsgálatok körülményei is. A vizsgálati készítményekkel folytatott kísérletek kérdéseiben is újabb állásfoglalások készültek. Az ETT ebben az időszakban is számos jogszabály véleményezésében vett részt. Jogalkotási szempontból az ETT legjelentősebb vállalkozása a 2008-ban a parlament által ellenszavazat nélkül elfogadott **genetikai törvény szakmai előkészítése** volt. A törvény előkészítési munkájába az ETT több szakembert és társadalmi személyiséget vont be, amit **Kosztolányi György** a HRB elnöke koordinált.

A törvényi környezet változásai miatt az ETT ellenvéleményei dacára megszűnt az ETT Igazságügyi Bizottság, és 2006-ban felváltotta azt az egészségügyi területen működő **Igazságügyi Szakértői Testület (ISzT)** (elnöke Varga Tibor, majd később **Keller Éva**). **Jakab Ferenc**, majd később **Vörös Attila** került be az ETT Elnökségébe.

Az ETT keretei között nyílt lehetőség Magyarország belépésére az ECRIN (European Clinical Research Infrastructures Network) EU konzorciumba. Megalakult a magyar **ECRIN – HECRIN – Bizottság** (elnökei **Farsang Csaba**, majd **Blaskó György**), amelynek révén Magyarország 2006-ban, ebből a régióból elsőként, csatlakozott ehhez az európai rendszerhez.

Az ETT kezdeményezései az Európa Tanács bioetikai bizottsága CDBI által kidolgozott dokumentumokhoz is kapcsolódtak. Ilyen volt például a magyarországi helyzetkép kidolgozása az Európa Tanács Miniszteri Bizottsági Ajánlásához a pszichiátriai betegségben szenvedő betegek méltóságáról és emberi jogairól.

Az ETT szervezésében bonyolított egészségügyi kutatásszervezési tevékenység

Az ETT mind államigazgatási, mind tudományos testületi formában igen sokrétűen segítette a magyar orvosbiológiai kutatásokat és kutatókat. A nyolcvanas években indított, már korábban említett, **tárcaszintű, kutatástámogatási** pályázati rendszer 2011-ig működött sikeresen a Minisztériumban. 1989-ben ez a rendszer is módosult. **Államigazgatásilag a pályázatot az ETT Titkárság bonyolította** beleértve a pályázati kiírásokat, a beérkezett pályázatok bonyolítását, bíraltatását, a pályázatok folyósítását, beszámoló jelentések bekérését és értékelését mind szakmai, mind pénzügyi vonatkozásokban. Ez a **pályázati rendszer teljesen áttekinthető** volt; a tárca mind a döntésekről, mind a jelentésekről kiadványokat jelentetett meg. A szakmai döntés előkészítés a **Vizi E. Szilveszter** vezette TUKEB koordinációjában működő, tíz szakterületi bizottság javaslatain alapult, amely az ETT Elnökség jóváhagyása után miniszteri szinten nyert elfogadást. A szakmai bizottságokban az egészségügyi kutatások vezető szakemberei vállaltak szerepet; javaslataikat a mindenkori miniszter minimális változtatással fogadta el. Így a **tényleges államigazgatási döntéseket de facto a szakma képviselői hozták**. 2001 után külön ETT bizottság felügyelte ezt a területet **Halász Béla**, majd **Spät András** elnökletével. A kutatási pályázatok a költségvetés változásai függvényében évi 300-600 millió forintos támogatásban részesültek. Az egy pályázóra jutó támogatások az évek folyamán természetesen változtak. Az ETT pályázatokból mindenki, így nemcsak az egyetemeken, országos intézetekben, de a kórházakban dolgozó kutatási ambícióval rendelkező szakemberek is részesülhettek. A pályázat elnyeréséhez szükséges tudományos teljesítmény minősítése szakterületi sajátosságok szerint változott. Ez lehetőséget nyújtott a tudományosan legkiemelkedőbb kutatók mellett adott – az egészségügyi ellátás számára fontos, de kisebb publikációs lehetőségeket kínáló - szakterületeken működő szakemberek támogatására is. Az ágazati kutatás-fejlesztés külön költségvetési tétellé vált. Nagyon sok ember kutatói pályafutásában játszott ez a kisebb ETT kutatási támogatás jelentős szerepet.

Az ETT számos tárcaképviselőt bonyolított többek között a Tudománypolitikai Bizottságokban, az MTA, az OMFB, az NKTH, vagy más főhatóságok, az OTKA, különböző nemzetközi programok (pl. US-Hungarian Joint Fund), EU kutatási keretprogramok különböző bizottságaiban, vagy szintjein. Összességében az ETT Titkárság sok módon segítette a kutatói társadalmat beleértve kiadványokat, rendezvények szervezését. Közös NIH (National Institute of Health) – ETT konzorcium működött például **Palkovits Miklós** vezetésével magyar PhD hallgatók NIH-beli tanulmányútjainak elősegítésére.

Az ETT felépítése és működése napjainkban

A különböző kormányzati átszervezések során az ETT-t működtető titkárság főosztályi statusa megszűnt. Az ETT titkára jelenleg nem rendelkezik államigazgatási besorolással. Az Egészségügyi Tudományos Tanácsot valamennyi bizottság valamennyi tagja alkotja.

2014-ben az ETT elnöke Mandl József lett, alelnöke Wittmann Tibor, titkára Csala Miklós. Elnökségi tagok lettek **Sótonyi Péter** előző elnök, **Muszbek László, Poór Gyula, Vörös Attila**. A három etikai bizottságot **Schaff Zsuzsa (TUKEB), Fürst Zsuzsa (KFEB)** és **Kosztolányi György (HRB)** vezeti. A **Kutatási Fejlesztési Bizottság** vezetésére **Ádám Veronika**, a **Klinikai Kutatási Bizottság** vezetésére **Blaskó György** kapott megbízást. A Klinikai Kutatási Bizottság a magyar ECRIN bizottságból jött létre, illetve pécsi székhellyel az ETT kezdeményezésére megalakult a **Magyar Klinikai Kutatási Hálózat** (elnök **Kovács L. Gábor**). Ez a hálózat képviseli Magyarországot az európai kutatási hálózatban. Ezzel a magyar kutatók is bekapcsolódhatnak az EU szervezésében történő nem kereskedelmi klinikai

vizsgálatokba, amelyek az összes európai vizsgálat több mint 30%-át teszik ki. Az **ISzT** vezetője ebben a periódusban is **Keller Éva**.

Az ETT egységes egészségügyi kutatási nyilvántartási rendszer kialakításán dolgozik, amelyben az etikai engedélyezés regionális szintjei is áttekinthetővé válnak. Az ETT etikai bizottságainak elmúlt évekbeli terhelését az alábbi táblázat szemlélteti.

Az ETT Klinikai Farmakológiai Etikai Bizottsága (KFEB) által tárgyalt klinikai vizsgálatok száma (2010-2014)

Év	Új vizsgálatok			Módosítások
	<i>tárgyalt</i>	<i>elfogadott</i>	<i>elutasított</i>	
2010	325	296	29	1297
2011	363	344	19	1236
2012	390	372	18	1404
2013	355	335	20	1675
2014	381	354	27	1546

Az ETT Tudományos Kutatásetikai Bizottsága (TUKEB) által véleményezett vizsgálatok száma (2010-2014)

Év	Beavatkozással járó vizsgálat, valamint új eljárás vagy eszköz bevezetése				Beavatkozással nem járó vizsgálat				Összesen
	<i>tárgyalt</i>	<i>elfogadott</i>	<i>elutasított</i>	<i>feltételes</i>	<i>tárgyalt</i>	<i>elfogadott</i>	<i>elutasított</i>	<i>feltételes</i>	
2010	131	119	3	9	110	100	6	4	241 (+ 43 módosítás)
2011	140	126	3	11	148	131	6	11	288 (+ 58 módosítás)
2012	169	154	6	9	114	80	5	29	283 (+ 63 módosítás)
2013	124	117	3	4	149	136	4	9	273 (+ 58 módosítás)
2014	115	102	4	9	153	141	7	5	268 (+ 55 módosítás)

A Humán Reprodukciós Bizottság egyelőre kevesebb számú megkeresést, protokollt véleményez. Az ISzT ügyszáma a bírósági gyakorlattól függ.

(Dr. Gál György, Dr. Medve László, Dr. Rák Kálmán, Dr. Sótornyai Péter anyagai felhasználásával)

Budapest, 2015. február

Mandl József

Függelék:

Elnökök:

Balassa János, 1868
Kovács Sebestyén Endre 1869-1878
Rupp N. János 1879-1880
Lumniczer Sándor 1881-1892
Korányi Frigyes 1893-1897
Müller Kálmán 1898-1926
Tauffer Vilmos, 1927-1930
Korányi Sándor 1931-1935
Scholz Kornél 1936-1944
..
Petényi Géza 1951-1955
Dabis László 1955-1956
Sós József 1956-1968
Miskolczi Dezső 1968-1976
Petrányi Gyula 1976-1989
Medve László 1989-1990
Rák Kálmán 1990-2001
Vizi E. Szilveszter 2001-2002
Sótonyi Péter 2002-2014
Mandl József 2014-

Jegyzők, titkárok:

Csatáry (Grosz) Lajos 1868-1890
Tóth Lajos, 1891-1918
Győry Tibor 1919-1936
Bogárszky Béla 1936-1944
..
Alföldy Zoltán 1951-1973
Gál György 1973-1989
Mandl József 1989-2014
Csala Miklós 2014-